

ÚSTREDNÁ
KNIŽNICA SAV

Úvod do otvoreného prístupu

24.04.2024

Mgr. Andrea Doktorová, Ústredná knižnica SAV

This work is licensed under [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Čomu sa dnes budeme venovať:

- otvorená veda (open science) – otvorený prístup (open access): východiská, definovanie, dokumenty...
- otvorený prístup k publikáciám (cesty OA)
- zelený otvorený prístup (self-archiving) v prostredí SAV
- verejné licencie – licencie Creative Commons
- európske granty a OA: otvorené dáta a FAIR dáta
- trvalé identifikátory ako súčasť open science
- Slovensko a otvorená veda
- transformačné zmluvy (read & publish) v prostredí SAV
  - vyvrátíme mýty o otvorenom prístupe (?)
  - čo z toho vyplýva pre (mladého) vedca

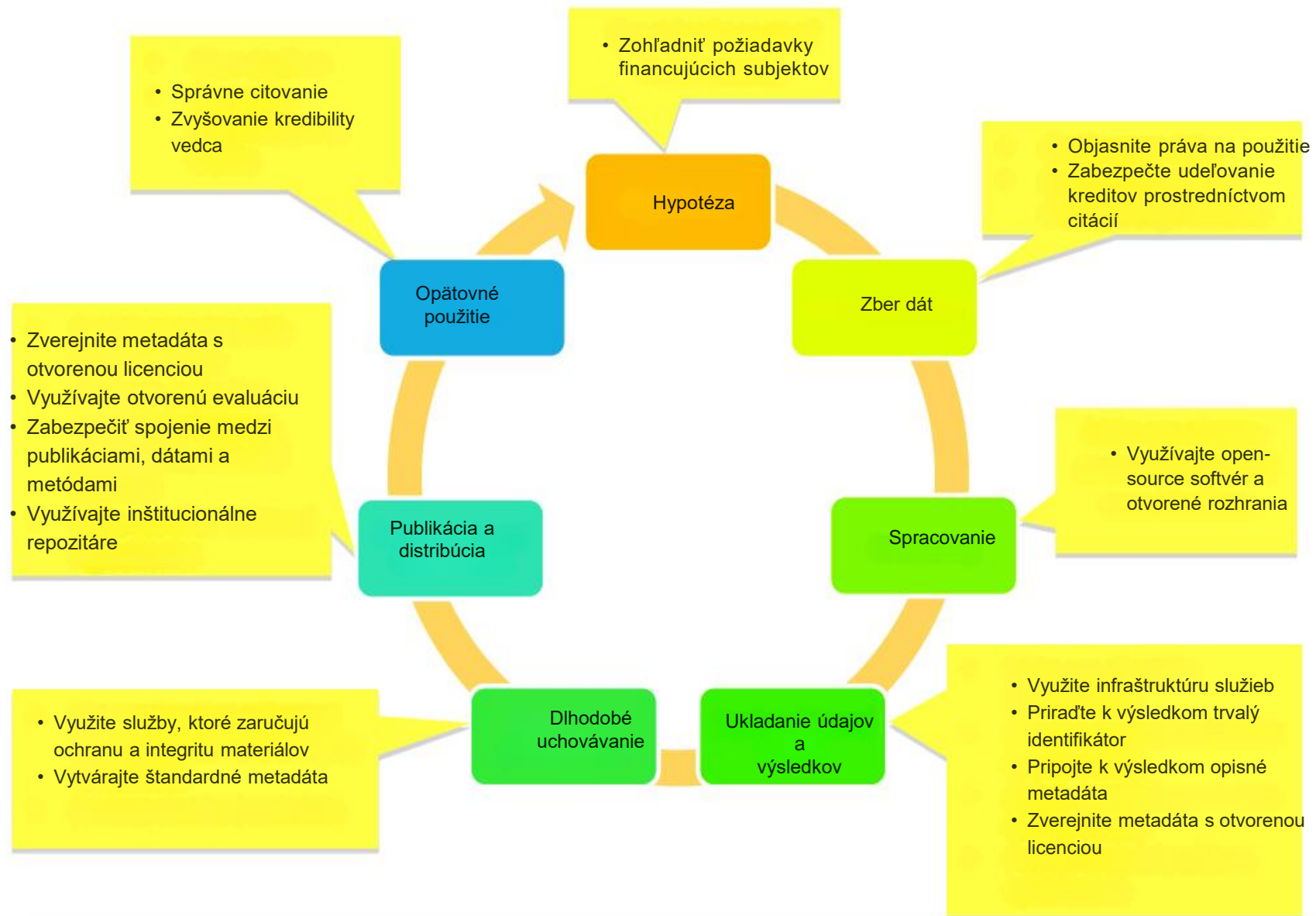
Pozn.: Nebudeme sa venovať [nekalým \(predátorským\) praktikám v publikovaní](#).

Otvorená veda

- Otvorená veda reprezentuje prístup k výskumnému procesu **založenom na spolupráci, zdieľaní a otvorenom šírení poznatkov** pomocou optimálneho využitia digitálnych technológií a **aplikovania princípov otvorenosti v každom aspekte výskumného cyklu.**[1]
  - Podstatou otvorenej vedy je (nielen) sprístupniť verejnosti primárne výstupy výskumu financovaného z verejných zdrojov –**publikácie a dáta** –v digitálnom formáte bez obmedzení alebo s minimálnymi obmedzeniami. [2]
  - Otvorená veda je o rozšírení princípov otvorenosti na celý výskumný cyklus, podpore zdieľania a spolupráce čo najskôr, čo znamená **systemovú zmenu spôsobu, akým sa veda a výskum vykonávajú.** [3]
- [1] podľa_FosterOpenScience
  - [2] podľa_OECD
  - [3] podľa_Open Science and Research initiative

Otvorená veda

Open Access – otvorený prístup

➤ **okamžitý, trvalý a bezplatný online prístup** k vedeckým informáciám pre koncového používateľa (**bez porušenia autorských práv**)

- ide o online publikovanie (na internete)
- nemá ísť iba o čítanie, ale o komplexnejšie vedecké použitie diela
- použitie diela nemá porušovať autorské práva
- prístup k publikácií má byť okamžite po vydaní
- recenzované vedecké práce
- OA sa presadzuje tam, kde sú na produkciu poznatkov používané verejné zdroje

Čoho sa to týka?

- výsledkov neutajeného výskumu financovaného alebo spolufinancovaného **z verejných zdrojov** vo forme
  - *(recenzovaných vedeckých) publikačných výstupov*
  - *výskumných dát*
  - *iných výstupov*

Iniciatívy - deklarácie

2002 - Budapest Open Access Initiative

Otvorený prístup definuje ako „**voľnú dostupnosť** na verejnom internete dovoľujúcu ktorémukoľvek používateľovi **čítať, sťahovať, kopírovať, distribuovať, tlačiť, vyhľadávať** alebo vytvárať odkazy na plné texty článkov, indexovať texty, vkladať ich ako dáta do softvéru alebo ich **používať na akýkoľvek zákonný účel bez finančných, právnych alebo technických bariér** okrem tých, ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou prístupu k internetu“. Navrhla dva spôsoby realizácie:

- (1) tvorbu otvorených archívov (repozitárov) recenzovaných článkov (tzv. self-archiving/auto-archivácia) – **GREEN OA**
- (2) publikovanie v časopisoch s otvoreným prístupom (open access journals) – **GOLD OA**

2003 – Vyhlásenie z Bethesdy o publikovaní v otvorenom prístupe

2003 – Berlínska deklarácia o otvorenom prístupe k poznatkom v oblasti prírodných a humanitných vied

Druhy OA

Zlatá cesta (Gold OA) – článok je publikovaný v recenzovanom časopise, knihy sú bezplatne a verejne prístupné na internete okamžite po vydaní. Finančná otázka sa rieši formou tzv. APC/BPC (Article Processing Charges/Book Processing Charges)*

Pozn.: hybridné časopisy

Zelená cesta (Green OA) – článok/kniha sa uloží do otvoreného online repozitára v čase ich publikovania alebo bezprostredne po publikovaní. Publikácia je voľne dostupná, ale niekedy len po uplynutí tzv. časového embarga, ktoré môže trvať x mesiacov.

Platinová/diamantová cesta – časopis má vlastné zdroje financovania, čiže je OA časopisom, ktorý nevyberá APC poplatky

Bronzová cesta – časopis je OA „na čítanie“, ale nemá zavedené verejné licencie

- APC – Article Processing Charge – poplatok za uverejnenie diela v režime OA (platí ho autor alebo inštitúcia za autora), napr.: *Nature* €10.290,00 or *Biológia* €2.590,00 or *Architektúra a urbanizmus* €200,00

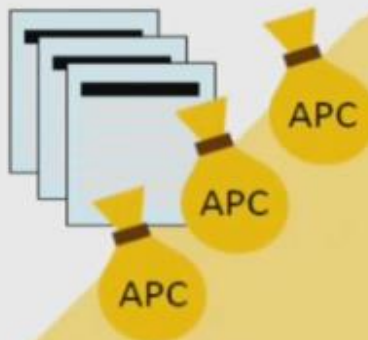

Otvorený prístup – Open Access

- vždy online
- vždy bezplatný pre čitateľa (gratis OA)
- snaží sa odstraňovať právne bariéry (licencie CC-BY → libre OA)

Platinová cesta:

- časopis má vlastný zdroj financií
- libre OA bez autorských poplatkov

Zlatá cesta

- časopisy
- okamžitý otvorený prístup
- licencie CC-BY
- autorské poplatky (Article Processing Charge)
- nevýhoda: dodatočné náklady pre autora, trend zvyšovania cien

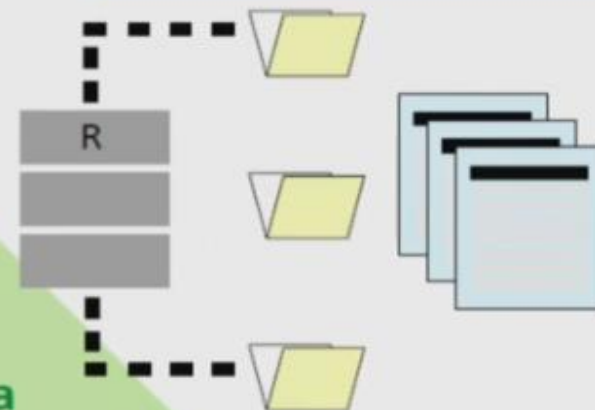

Hybridný otvorený prístup:

- publikovanie v „tradičnom“ časopise (viazanom na predplatné)
- autor platí dodatočný poplatok, aby jeho článok vyšiel v režime OA

Bronzový otvorený prístup:

- publikovanie bezplatne pre čitateľa, ale bez použitia verejnej licencie

Zelená cesta

- autoarchivácia (ukladanie článkov) v repozitároch
- pre autora bez poplatku
- kompatibilita s publikovaním v „tradičných“ časopisoch
- nevýhoda: závislosť na politike časopisu (umožňuje archivovať pre-print, post-print?; uplatňuje embargo?)
- výhoda: priestor pre dáta a informácie, ktoré sa v časopisoch neuplatnia

OA článok býva explicitne označený

Research article ● Full text access

Interface-controlled mechanical properties and irradiation hardening in multilayers

Xiaoxuan Fan, Yaqiang Wang, Kai Wu, Jinyu Zhang, ... Jun Sun

Article 155000

 [View PDF](#) Article preview

Research article ● **Open access**

Size dependence of micro-scale mechanical properties on heat-treated martensitic steel evaluated through nanoindentation and micro-tensile

Diancheng Geng, Hao Yu, Masami Ando, Hiroyasu Tanigawa, ... Ryuta Kasada

Article 155013

 [View PDF](#) Article preview

 Free Access

Front Matter

Book Editor(s): George A. Llano, I. Eugene Wallen

First published: 01 January 1971 | <https://doi.org/10.1002/9781118664551.fmatter>

Book Series: Antarctic Research Series

Z terminológie:

➤ **Repozitár** - digitálne úložisko (archív) pre dlhodobé ukladanie a sprístupnenie publikácií/dát; môže byť inštitucionálny, odborový/predmetový/tématický alebo univerzálny

Funkcie repozitára (všeobecne):

- dôveryhodné miesto na uchovávanie dokumentov, **zachovanie dostupnosti obsahu v priebehu času**
- odstránenie **bariér prístupu k publikačným výstupom** (finančná efektivita), k výskumným prácam má prístup väčšie množstvo vedeckých pracovníkov, a preto sú **častejšie citované**
- **Inštitucionálny repozitár** - zvýšenie viditeľnosti, transparentnosti a dôveryhodnosti inštitúcie, zhromažďuje všetok výskum produkovaný jej zamestnancami **na jednom mieste**

Pozn.: *Osobné webové stránky a databázy, webové stránky vydavateľov a tiež služby cloudového úložiska (Dropbox, Google disk atď.) sa nepovažujú za repozitáre. Academia.edu, ResearchGate a podobné platformy nesplňajú požadované podmienky OA a NIE SÚ považované za repozitáre.*

OA v SAV

➤ Stratégia SAV 2030

vypracovať, zavádzať a realizovať inštitucionálnu politiku Otvorenej vedy, t. j. politiku otvoreného prístupu k výsledkom výskumu v prostredí SAV

➤ Programové vyhlásenie Predsedníctva SAV na obdobie 2021-2025

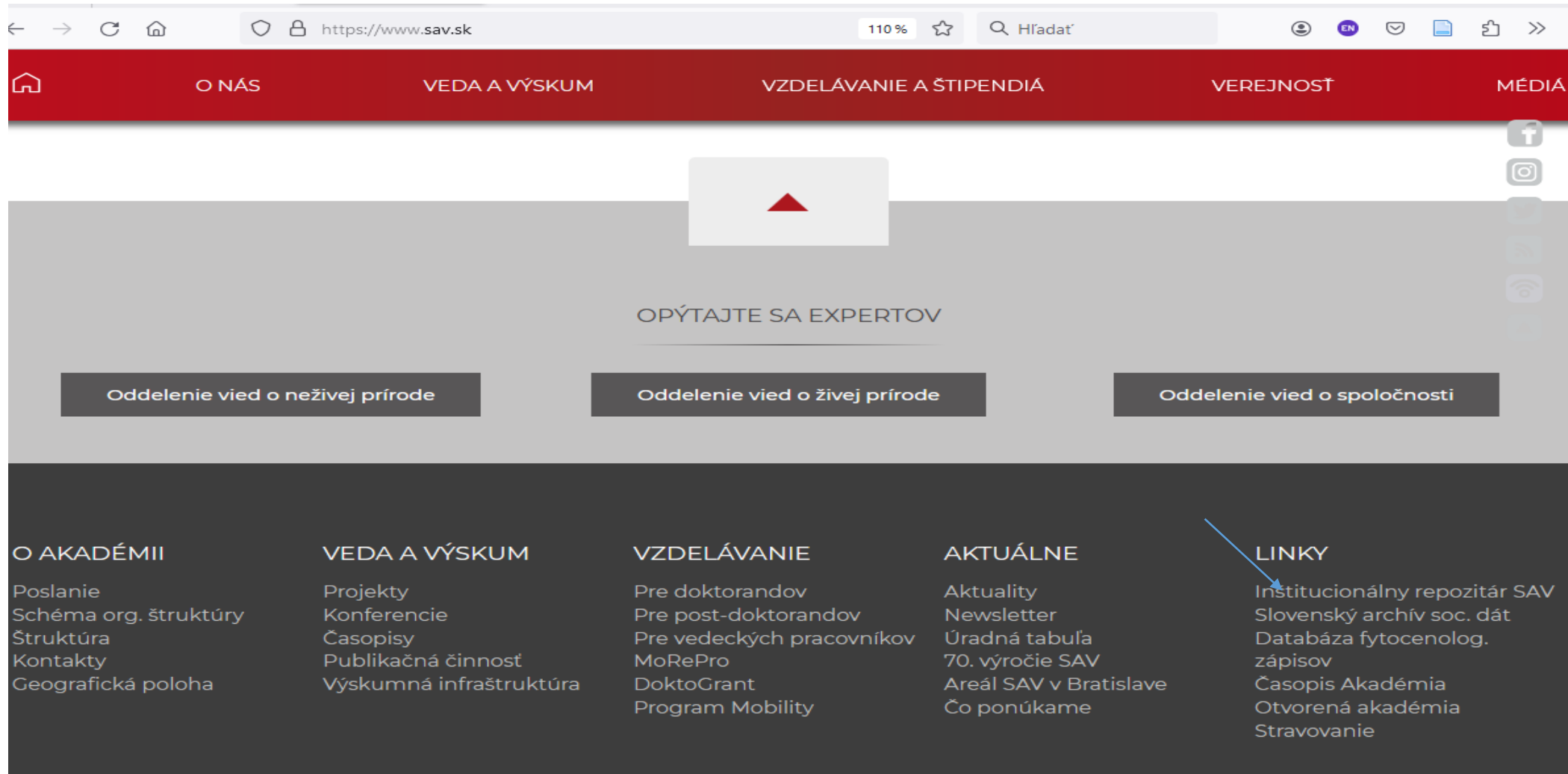
podporovať nástroje Otvorenej vedy v súlade s Národnou stratégiou otvorenej vedy;

presadzovať a podporovať otvorené publikovanie (open access), archiváciu a sprístupnenie vedeckých údajov a prístup do vedeckých a odborných databáz, a to aj vzhľadom na špecifické potreby jednotlivých oddelení vied SAV,

➤ Smernica o Inštitucionálnom repozitári SAV

Viac: <https://uk.sav.sk/pre-vedcov/open-access/institucionalny-repozitar-sav/>

IR SAV (Katalóg publikačnej činnosti SAV)

The screenshot shows the website <https://www.sav.sk> with a search bar and navigation menu. The main content area features a central call to action "OPÝTAJTE SA EXPERTOV" and three departmental buttons: "Oddelenie vied o neživej prírode", "Oddelenie vied o živej prírode", and "Oddelenie vied o spoločnosti". The footer contains five columns of links: "O AKADÉMII", "VEDA A VÝSKUM", "VZDELÁVANIE", "AKTUÁLNE", and "LINKY". A blue arrow points to the "LINKY" column.

Navigation menu: O NÁS, VEDA A VÝSKUM, VZDELÁVANIE A ŠTIPENDIÁ, VEREJNOSŤ, MÉDIÁ

OPÝTAJTE SA EXPERTOV

Oddelenie vied o neživej prírode | Oddelenie vied o živej prírode | Oddelenie vied o spoločnosti

O AKADÉMII
Poslanie
Schéma org. štruktúry
Štruktúra
Kontakty
Geografická poloha

VEDA A VÝSKUM
Projekty
Konferencie
Časopisy
Publikačná činnosť
Výskumná infraštruktúra

VZDELÁVANIE
Pre doktorandov
Pre post-doktorandov
Pre vedeckých pracovníkov
MoRePro
DoktoGrant
Program Mobility

AKTUÁLNE
Aktuality
Newsletter
Úradná tabuľa
70. výročie SAV
Areál SAV v Bratislave
Čo ponúkame

LINKY
Inštitucionálny repozitár SAV
Slovenský archív soc. dát
Databáza fytoocenolog. zázpisov
Časopis Akadémie
Otvorená akadémia
Stravovanie

Inštitucionálny repozitár SAV

- budovaný ako „modul“ databázy publikačnej činnosti a ohlasov v SAV, ktorá mu zabezpečuje **metadáta** (content server)
- umožňuje prihlásenému autorovi alebo spracovateľovi v ústave vkladať práce cez webové rozhranie **Katalógu publikačnej činnosti v SAV**
- umožňuje spravovať pracovné postupy (**autor** – spracovateľ – administrátor)
- **umožňuje riadiť prístup k dokumentom** (veľmi dôležité, vzhľadom na autorskoprávnu ochranu)
- od 19.9.2019 je zapísaný do Directory of Open Access Repositories (DOAR), čím sa zvýšila jeho dôveryhodnosť

Musíme vedieť – zo smernice:

Organizácia SAV je povinná uložiť do IR SAV **úplný/plný text** zamestnaneckého diela, ktoré vzniklo ako výstup výskumnej, vývojovej, inovačnej alebo vedecko-pedagogickej činnosti úplne alebo čiastočne financovanej z verejných zdrojov, a ktoré:

- a) sa vykazuje ako výstup organizácie SAV
- b) je vedeckou alebo odbornou publikáciou od roku 2020 a násl.
- c) ak má zakázané sprístupnenie cez IR od vydavateľa, tak sa MUSÍ vložiť aspoň v režime „archív“,

ale nemôžeme si to takto uľahčovať, lebo „je povinnosťou použiť na dielo najviac otvorený rozsah zverejnenia podľa zásady:
tak otvorene, ako je možné, tak zatvorene, ako je nevyhnutné.

Musíme vedieť – zo smernice:

Publikácie, **ktorých vydavateľom je priamo organizácia SAV, sa musia z IR SAV sprístupniť v režime verejne dostupné:**

- a) bezprostredne po publikovaní, ak je elektronická verzia k dispozícii bezplatne prostredníctvom vydavateľa (*gold OA alebo zaplatený APC poplatok v hybridnom časopise*), alebo
- b) do 6 mesiacov od publikovania (do 12 mesiacov v prípade sociálnych a humanitných vied) vo všetkých ostatných prípadoch.

Pozn.: *So zamestnaneckým dielom v rámci majetkových práv (právo dielo sprístupniť) nakladá organizácia SAV, a jej verejné sprístupnenie smernica prikazuje (v rámci presadzovania politiky OA v SAV – prelomové rozhodnutie!!!).*

Ak vydavateľom nie je priamo organizácia SAV, postupujeme podľa licenčnej zmluvy alebo podľa politiky (auto)archivácie uvedenej pri časopise na stránke [Sherpa Romeo](#).

Autor ide vložiť prílohu k svojej publikácii –postup:

Príprava prílohy

- **Pomenovanie súboru** musí mať túto formu: **Názov prílohy tak, ako je uvedený v bibliografickom zázname** (minimálne **prvé slová z názvu práce, aby boli totožné s pomenovaním vkladaneho súboru**).
- Pri výbere formátu by sa mal autor uistiť, že **formát, ktorý zvolí, bude dostupný i v budúcnosti**. Odporúčame ukladať prílohy v štandardných formátoch: **preferovaný je formát PDF (.pdf)**, MS Word (.doc) **pre textové súbory**, **PNG, PDF a príp. JPG** pre obrazové prílohy (najmä pre Obálku). V jednom zázname môžu byť prílohy uložené v rôznych formátoch.

Prihlásenie do IR/Katalógu publikačnej činnosti autor **prvý raz** musí urobiť cez **Zabudnuté heslo**.

Prihlasuje sa prostredníctvom **pracovnej e-mailovej adresy** (ktorá by mala byť totožná s emailovou adresou verejne uvedenou na websav a musí byť vložená do authority).

Ak systém emailovú adresu **nerozpozná** (pravdepodobne nie je zapísaná v autorite systému ARL), je potrebné **kontaktovať svojho spracovateľa publikačnej činnosti na ústave**, alebo napísať na emailovú adresu: repozitar.sav@savba.sk.

Autor ide vložiť prílohu k svojej publikácii –postup:

- Ukážka (na záver)

Autor (spracovateľ) pri vkladaní plného textu cez formulár Vložiť prílohu vyberá:

- Typ prílohy: preprint (prijatý rukopis), postprint (po recenznom konaní), vydavateľská verzia
- Typ prístupu (**verejne prístupné**, prístupné na IP SAV, prístupné na vyžiadanie, neprístupné/do archívu:
- **Creative Commons licenciu** (verejnú licenciu)

Autorské právo zahŕňa výhradné osobnostné práva (neprevoditeľné) a výhradné **majetkové práva**:

Autor (pri zamestnaneckých dielach zamestnávateľ) má právo sám použiť svoje dielo a práva **udelit' súhlas na použitie svojho diela**. Standardne to robí **licenčnou zmluvou**.

Použitím diela je najmä

a) spracovanie diela,

b) spojenie diela s iným dielom,

c) zaradenie diela do (tzv. tvorivej) databázy podľa § 131 (časopis, zborník...)

d) vyhotovenie rozmnoženiny diela (vydanie...),

e) verejné rozširovanie originálu diela alebo rozmnoženiny diela

1. prevodom vlastníckeho práva, 2. vypožičaním, 3. nájmom,

f) uvedenie diela na verejnosti: 1. verejným vystavením originálu diela alebo rozmnoženiny diela, 2. verejným vykonaním diela, **3. verejným prenosom diela.**

Verejné licencie

- sú nástrojom zabezpečenia autorskoprávnej ochrany autorských diel šírených na internete,
- umožňujú nielen pristupovať k výsledkom vedy, ale ich aj opätovne používať **bez konfliktu s právami duševného vlastníctva**.

Verejné licencie nie sú v rozpore s autorským právom, práve naopak, možno ich aplikovať práve preto, že autorské právo existuje.

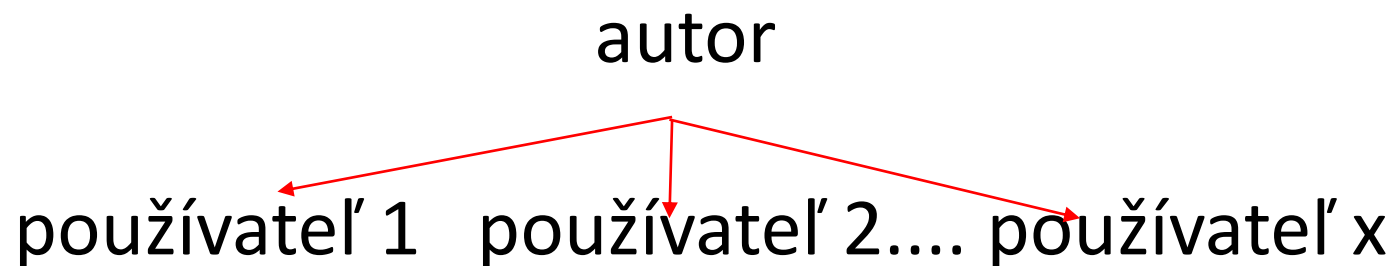
SR: zákon č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon § 76

- (1) Autor môže ponúknuť udelenie licencie aj právnym úkonom smerujúcim **voči neurčitým osobám. Konanie**, z ktorého možno vyvodiť súhlas s podmienkami licencie, **je prijatím** takejto ponuky.
- (2) Autor môže udeliť nadobúdateľovi licenciu podľa odseku 1 výslovne aj na spôsob použitia diela, ktorý nie je v čase uzavretia licenčnej zmluvy podľa odseku 1 známy.
- (3) Licenciu podľa odseku 1 možno udeliť len ako **nevýhradnú a bezodplatnú a nemožno ju vypovedať**.

Princíp verejných licencií:

Autor (alebo nositeľ majetkových práv) udelí súhlas s použitím diela bližšie neurčenému okruhu osôb, pričom zmluvný vzťah nastáva použitím diela spôsobom, ktorý licencia predpokladá.

Dochádza k uzatvoreniu určitej formy licenčnej zmluvy (aj podľa nášho AZ nemusí byť uzavretá písomná licenčná zmluva) len na základe toho, že druhá strana sa zachová podľa podmienok, ktoré sú licenciou stanovené.

Creative Commons – najznámejšie verejné licencie (pre literárne diela, metadáta)

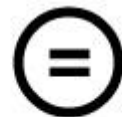
- poskytujú jednoduchý a štandardizovaný spôsob udelenia súhlasu na používanie
- sú bezodplatné, nevýhradné a neodvolateľné
- licenčné podmienky, resp. práva a povinnosti používateľa, sú graficky vyjadrené pomocou jednoduchých piktogramov, ktoré vychádzajú zo štyroch základných prvkov:

CC BY

CC BY-SA

CC BY-ND

CC BY-NC

Creative Commons je nezisková, celosvetovo pôsobiaca organizácia, ktorá od roku 2001 umožňuje šírenie a používanie výsledkov tvorivej duševnej činnosti, poznatkov a vedomostí.

<https://creativecommons.org/>

CC BY

CC BY-SA

CC BY-ND

CC BY-NC

BY	Attribution	povinnosť uviesť autora	autor alebo iný nositeľ práv udeľuje používateľom súhlas na vyhotovovanie rozmnoženín, verejné rozširovanie, verejné vystavovanie a spracovanie (vytvorenie odvodeného diela) za predpokladu uvedenia mena autora/iného nositeľa práv
NC	Noncommercial	zákaz používať dielo komerčne	autor alebo iný nositeľ práv udeľuje používateľom súhlas na vyhotovovanie rozmnoženín, verejné rozširovanie, verejné vystavovanie a spracovanie (vytvorenie odvodeného diela), avšak len na nekomerčné účely
ND	No Derivative Works	zákaz vyhotovovania odvodených diel	autor alebo iný nositeľ práv udeľuje používateľom súhlas na vyhotovovanie rozmnoženín, verejné rozširovanie, verejné vystavovanie, avšak len v pôvodnej podobe; neudeľuje sa súhlas na vytváranie odvodených diel (spracovanie)
SA	Share Alike	povinnosť zachovať (rovnakú) licenciu	autor alebo iný nositeľ práv udeľuje používateľom súhlas na verejné rozširovanie odvodených diel alebo iných predmetov ochrany, avšak len za predpokladu aplikácie identickej licencie Creative Commons pre odvodené diela

6 druhov základných licencií CC

Creative Commons Licenses

Attribution
CC BY

Attribution
CC BY -ND

Attribution
Non-Commercial
Share-Alike
CC BY -NC -SA

Attribution
Share-Alike
CC BY -SA

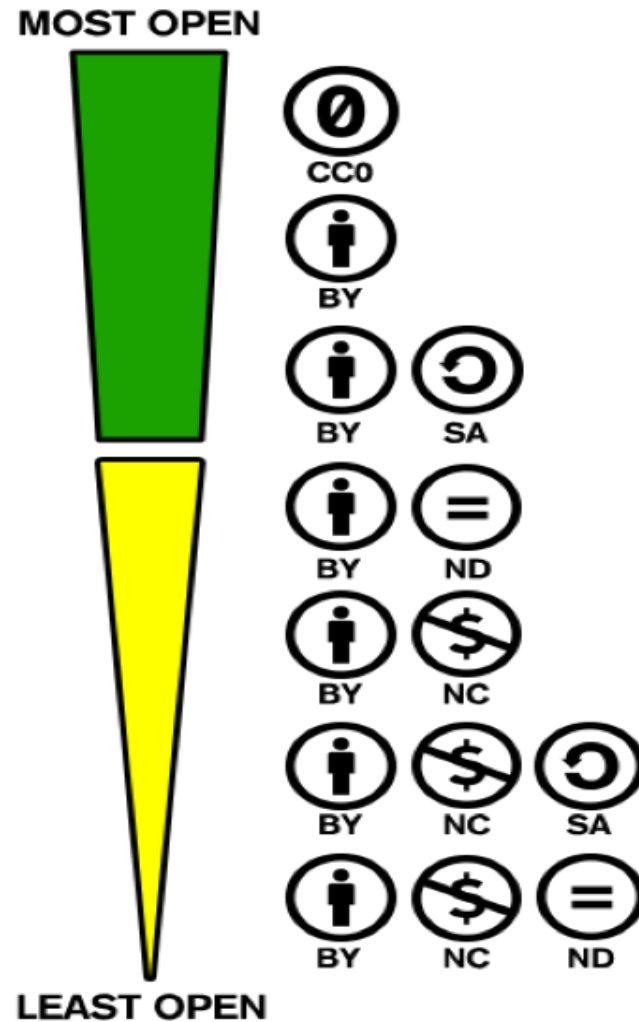
Attribution
Non-Commercial
CC BY -NC

Attribution
Non-Commercial
NoDerivs
CC BY -NC -ND

Nie každá verejná licencia CC je ale rovnako otvorená!

Ako môžem reálne použiť CC licencie?

1) **vyberiem si CC licenciu** vrátane verzie (CC licencie sa vyvíjajú), ak licenciám rozumieme a vieme piktogramy dešifrovať.

Alebo odpovedáme na sériu otázok, ako umožníme/neumožníme použiť svoje dielo, z čoho výber licencie vyplynie.

Nástroj:

<https://creativecommons.org/choose/>

2) **označím publikáciu piktogramom** (a slovným vyjadrením)

- analógové a offline prostredie: vložením textu alebo použitím piktogramu
- online prostredie: vložením vygenerovaného HTML kódu, ktorý vygeneruje stránka <https://creativecommons.org/choose/>, na web stránku, kde zverejňujeme dielo

Prečo používať verejné licencie CC?

- Verejné licencie nie sú obmedzené, teoreticky si môže verejnú licenciu napísať ktokoľvek, ale nikdy nedosiahne univerzálnosť už zaužívaných licencií (otázka efektívnosti);
- CC sú univerzálne **zrozumiteľné**: piktogram - na prvý pohľad vidíme, čo s takto označeným dielom môžeme robiť, a je jedno, v ktorej krajine a akom jazyku sa použije;
- CC 4.0 sú **univerzálne** - nie sú portované, teda neupravujú sa nijako v rámci národného právneho systému, ide len o preklad;
- požiadavky financovateľov výskumných projektov (Akčný pán Národnej stratégie pre otvorenú vedu, Horizont Európa ...)

Autor

- pri písaní svojich publikácií môže využiť online obsah iných autorov šírený pod verejnými licenciami (ilustračné fotografie a pod.)
- pri šírení diela pod CC licenciou mu autorské (copyright) práva zostávajú
- na iné spôsoby použitia diela môže uzatvoriť licenčnú zmluvu (napr. ak je NC, na komerčné spôsoby použitia môže uzatvoriť licenčnú zmluvu)
- pri prijatí článku na vydanie autor musí byť vyzoomený o použitej CC licencií a akceptovať to, či už cez formulár na akceptáciu licenčných podmienok, alebo napr. mailom
- pri publikovaní u **komerčných vydavateľov by sa mal vyhnúť podpísaniu výhradnej licenčnej zmluvy na všetky spôsoby použitia diela**, lebo inak nedokáže splniť podmienky otvoreného prístupu, ktoré môže mať predpísané pri čerpaní verejných financií na projekt (hlavne podmienky (auto)archivácie (green OA): aká verzia, embargo a pod.)

Spôsob realizácie/zabezpečenia otvoreného prístupu často určuje ten, kto výskum platí.

- Je to zvyčajne explicitne uložené **v zmluvách s prijímateľmi** finančnej podpory, ale existujú aj webové služby a portály, ktoré pomôžu zistiť, aké sú podmienky OA pri jednotlivých financovateľoch (napr. [Sherpa Juliet](#)).

Horizon Europe a otvorená veda

V grantoch EU je komplexná politika otvoreného prístupu implementovaná **od fázy návrhu až po podávanie správ o projekte**. Horizon Europe stanovuje právny základ pre povinnosti otvorenej vedy a stimuly, ktoré sa vzťahujú na príjemcov.

Návod:

➤ anotovaná **Vzorová dohoda o grante**

(časť ANNEX 5 HE INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS (IPR) — BACKGROUND AND RESULTS — ACCESS RIGHTS AND RIGHTS OF USE - article 16

a časť ANNEX 5 HE COMMUNICATION, DISSEMINATION, OPEN SCIENCE AND VISIBILITY – article 17)

https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/common/guidance/aga_en.pdf

a dopĺňa grantová príručka v časti 16. Open science

https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/horizon/guidance/programme-guide_horizon_en.pdf

Otvorená veda v rámci celého programu

Otvorená veda

Lepšie šírenie a využívanie výsledkov výskumu a inovácií a podpora aktívneho zapojenia spoločnosti

Povinný otvorený prístup k publikáciám: príjemcovia zabezpečia, aby si oni sami alebo autori zachovali dostatočné práva duševného vlastníctva na splnenie požiadaviek otvoreného prístupu

Zabezpečenie otvoreného prístupu k výskumným údajom: v súlade so zásadou „tak otvorené, ako je len možné, tak uzavreté, ako je potrebné“; povinný plán správy údajov FAIR (vyhl'adateľných, prístupných, interoperabilných a opätovne použiteľných) a otvorených výskumných údajov

- Podpora zručností výskumníkov a systém odmeňovania za otvorenú vedu
- Využívanie európskeho cloudu pre otvorenú vedu (EOSC)

Z terminológie:

- Zásady FAIR/ **FAIR principles** - poskytujú pokyny na zlepšenie vyhľadateľnosti, prístupnosti, interoperability a opätovnej použiteľnosti digitálnych dát a technické špecifikácie potrebné na to, aby sa tak stalo.

Viac: <https://www.go-fair.org/fair-principles/>

F - Findable (Vyhľadateľné): Údaje by sa mali dať ľahko vyhľadať; To znamená, že údaje by mali byť presne opísané a indexované tak, aby bolo možné ich identifikovať a nájsť. Majú mať dostatočne bohaté metadáta a **trvalé identifikátory**.

A - Accessible (Prístupné): Údaje by mali byť prístupné a dostupné pre všetkých, ktorí k nim majú oprávnený prístup, pomocou štandardných komunikačných protokolov. Majú byť vo vhodnom formáte a prostredníctvom vhodných mechanizmov dostupné a zrozumiteľné pre ľudí a stroje. **Údaje sú uložené v dôveryhodnom úložisku (repozitári.)**

I - Interoperable (Interoperabilné): Údaje by mali byť schopné fungovať spolu s inými údajmi a systémami. To znamená, že by mali byť v súlade s určitými **štandardmi** a normami. Metadáta by mali využívať formálny, dostupný, zdieľaný a široko aplikovateľný jazyk pre znalostnú reprezentáciu. Aby bolo možné zabezpečiť automatickú nájdnosť a interoperabilitu dátových súborov, je potrebné využívať ontológie, tezaury a dátové modely.

R - Reusable (Opakovateľné): Údaje a metadáta majú jasné **licencie** umožňujúce opätovné používanie a poskytujú presné informácie o pôvode. Uprednostňujú sa dáta **v štandardizovanej podobe a udržiavaných formátoch**. Ak existujú komunitné štandardy alebo príklady dobrej praxe, mali by sa využívať.

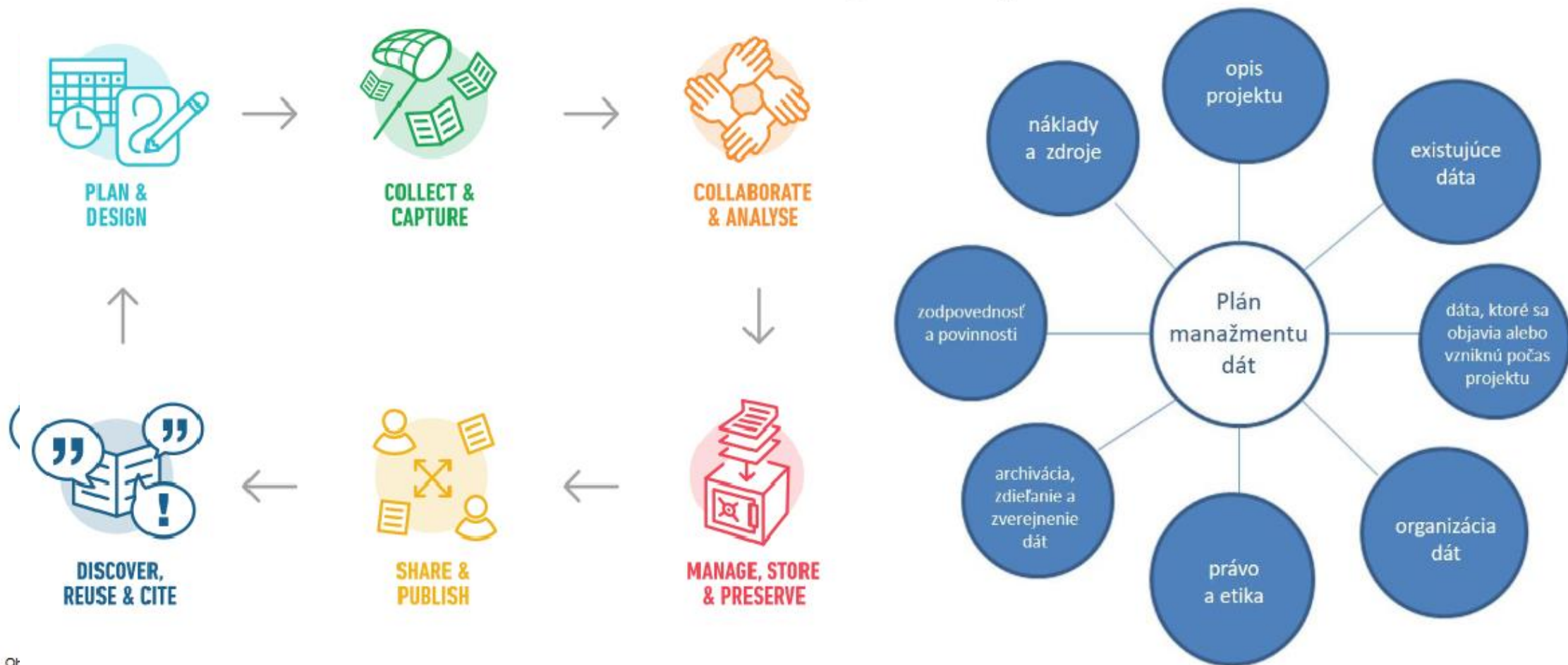

Z terminológie:

- Správa výskumných údajov/ **Research Data Management (RDM)** je proces v rámci životného cyklu výskumu, ktorý zahŕňa zber alebo akvizíciu údajov, organizáciu, kurátorstvo, ukladanie, (dlhodobé) uchovávanie, bezpečnosť, zabezpečenie kvality, pridelovanie trvalých identifikátorov (PID), poskytovanie metadát v súlade s požiadavkami, licencovanie, pravidlá a postupy zdieľania údajov.
- Plán správy údajov/ **Data management plan (DMP)** je dokument, ktorý od začiatku projektu načrtáva hlavné aspekty životného cyklu výskumných dát/údajov. To zahŕňa ich pôvod, organizáciu a správu, ako aj primerané opatrenia na ich prístup, uchovávanie, zdieľanie a prípadné vymazanie počas projektu aj po ňom.

Plán manažmentu dát

DMP, Data management plan

Ot
Ca
Obrázok „The Research Data Management (RDM) lifecycle at the University of Cape Town (UCT)” by Gaelen Pinnock, [CC BY-SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/) via [Wikimedia Commons](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:RDM_lifecycle_UCT.png)

Obrázok „Plán manažmentu dát”: Obrázok adaptovaný podľa pôvodného obrázku od UiO: [University of Oslo Library](https://www.uio.no/bibliotek/engelsk/om-oss/for-utvalgte-utdanningstilbud/)

Nástroje na DMP (príklady)

OpenAIRE–Argos

- <https://argos.openaire.eu/splash/>
- <https://argos.openaire.eu/splash/about/how-it-works.html>

DMPtool (USA univerzity)

- <https://dmptool.org/>

DMPOnline - DCC (DigitalCurationCentre, UK)

- <https://www.dcc.ac.uk/dmponline>

Data Stewardship Wizard

- <https://ds-wizard.org/>

- Horizon Europa DMP template

Viac: [by Gabriela Fišová, CVTI SR](#)

Príjemcovia **musia** zabezpečiť **otvorený prístup k recenzovaným vedeckým publikáciám** týkajúcim sa ich výsledkov. Najmä musia zabezpečiť, aby:

- najneskôr **v čase zverejnenia** bola strojovo čitateľná **elektronická kópia vydavateľskej verzie alebo konečný recenzovaný rukopis** prijatý na publikovanie, **uložená v dôveryhodnom repozitári** pre vedecké publikácie,
- **k uloženej publikácii zabezpečili okamžitý otvorený prístup cez repozitár**, a to použitím poslednej verzie **Creative Commons Attribution International Public License (CC BY)** alebo použitím licencie s ekvivalentnými právami; v prípade **monografií** a iných formátov s dlhým textom môže licencia vylúčiť komerčné využitie a odvodené diela (**napr. CC BY-NC, CC BY-ND**) a
- prostredníctvom **repozitára poskytnúť informácie** o akomkoľvek výstupe výskumu alebo akýchkoľvek iných nástrojoch nevyhnutných **na overenie/validáciu záverov** prezentovaných vo vedeckej publikácii.
- **Metadáta uložených publikácií** musia byť otvorené pod licenciou Creative Common Public Domain Dedication (CC0) alebo ekvivalentnou v súlade so zásadami FAIR a poskytovať informácie aspoň o: **publikácii** (autori, názov, dátum vydania, miesto vydania; informácie o projekte Horizont Európy alebo Euratomu; názov, akronym a číslo grantového projektu; **licenčné podmienky; trvalé identifikátory (PIDs) pre publikáciu, autora**, ak je to možné, pre **organizácie** a grant).

Príjemcovia **musia** spravovať digitálne výskumné údaje vytvorené v rámci projektu zodpovedne a **v súlade so zásadami FAIR** a vykonať všetky nasledujúce kroky:

- vytvoriť **plán správy údajov („DMP“)** a pravidelne ho aktualizovať
- čo najskôr a v lehotách stanovených v DMP **uložiť údaje do** dôveryhodného **repozitára**; ak sa to vyžaduje v podmienkach výzvy, toto úložisko musí byť zapojené v EOSC v súlade s EOSC požiadavkami,
- čo najskôr a v rámci lehôt stanovených v DMP **zabezpečiť cez repozitár otvorený prístup k uloženým údajom** pod poslednou dostupnou verziou Creative Commons Attribution International Public License (**CC BY**) alebo Creative Commons Public Domain Dedication (**CC0**) alebo licenciou s rovnocennými právami podľa **zásady „tak otvorene, ako je možné, tak zatvorene, ako je nevyhnutné“**;
- prostredníctvom repozitára poskytovať **informácie o akomkoľvek výstupe výskumu alebo nástrojoch potrebných na opätovné použitie alebo overenie výskumných dát.**
- **Metadáta** uložených údajov musia byť pod Creative Commons Public Domain Dedication (CC 0) resp. pod ekvivalentnou licenciou, v súlade s FAIR zásadami, a musia poskytovať **informácie prinajmenšom o: datasetoch** (popis, dátum uloženia, autor(i), miesto a embargo); **označenie Horizont Európa alebo Euratom**; názov grantového projektu, skratka a číslo; licenčné podmienky; **trvalé identifikátory pre dataset, autorov**, a, ak je to možné, pre ich organizácie a grant.

Príklady OA repozitárov:

- Search for open repositories in www.openoar.org
- www.re3data.org - na uľahčenie hľadania vhodného všeobecného alebo odborovo špecifického úložiska pre rôzne druhy výstupov výskumu

Univerzálne úložiská pre výsledky multidisciplinárneho výskumu vrátane údajov:

- <https://zenodo.org/> - general-purpose repository for data, software and publications
- <https://figshare.com/> – repository for any research outputs of all file formats
- open science Framework (OSF) - open source project management tool and repository <https://www.cos.io/products/osf>

Dobrá prax v OA publikovaní:

- Príjemcovia/autori **môžu publikovať podľa vlastného výberu** buď v uzavretom časopise (t. j. s predplatným), v open access časopise alebo na OA platforme alebo v hybridnom prostredí, **za predpokladu, že splnia všetky povinnosti súvisiace s otvoreným prístupom.**

!!! Nie je v súlade s požiadavkou otvoreného prístupu len publikovanie v časopise s otvoreným prístupom, t. j. bez uloženia v dôveryhodnom repozitári. Všetky recenzované publikácie musia byť uložené v dôveryhodnom repozitári a tak zabezpečiť OA. !!!

Pozn.: *Osobné webové stránky a databázy, webové stránky vydavateľov a tiež služby cloudového úložiska (Dropbox, Google disk atď.) sa nepovažujú za repozitáre. Academia.edu, ResearchGate a podobné platformy nespĺňajú požadované podmienky OA a NIE SÚ považované za repozitáre.*

Dobrá prax v OA publikovaní:

Dôležité je, že vydavateľská verzia publikácie aj dataset musa mať **trvalé identifikátory** (Permanent Identifiers - **PIDs**):

- pre publikáciu (identifikátor digitálneho objektu **DOI** alebo handle)
- pre všetkých autorov zapojených do projektu (napríklad **ORCID** alebo **ResearcherID**, **Scopus Author ID**) a, ak je to možné,
- pre ich organizácie (napríklad **ROR ID**) a grant (napríklad grantové DOI).

Viac: <https://uk.sav.sk/pre-vedcov/trvale-identifikatory/>

DOI Digital Object Identifier – najznámejší identifikátor pre publikácie

- štruktúrovaný číselný reťazec zložený z tzv. prefixu a sufixu, cez ktorý sa odkazuje na **digitálny objekt** (článok, kapitolu, dataset...) aj po zmene jeho umiestnenia: „rodné číslo“ digitálneho dokumentu
- trvalý identifikátor má byť spravovaný a aktualizovaný počas definovaného časového obdobia, teda, má trvalo zaručiť, že spojenie s objektom nebude prerušené, a že odkaz vždy bude fungovať

napr.: <https://doi.org/10.31577/filozofia.2024.79.3.1>

DOI je povinným údajom aj v referenciách a pri citovaní.

Identifikátory pre vedcov

- bežná prax: zhoda mena rôznych autorov - menovci (aj v rámci odboru alebo pracoviska), zmena priezviska, afiliácie pracoviska.... často nie je jednoduché jednoznačne priradiť výstupy a aktivity ku konkrétnemu autorovi
- jedinečný identifikátor umožňuje **jednoznačné priradenie výstupov konkrétnemu** vedeckému /akademickému **pracovníkovi** (pokiaľ je v online prostredí **správne naviazaná práca k autorovi**)

Problém:

- **každá databáza má vlastný identifikátor** (WoS – ResaercherID, Scopus – Author ID..... ARL – číslo publikačnej authority...)

ALE:

- existujú aj univerzálne identifikátory – **ORCID (Open Researcher and Contributor ID)**; niektoré zahraničné projektové agentúry vyžadujú, aby riešiteľ mal založený ORCID profil
- vedecké profily sa dajú medzi sebou párovať a sú schopné si informácie vymieňať

Ako vedec získa PIDs?

a) vygeneruje mu ho databáza sama, napr. :

- ARL (SAV), keď spracovateľ publikačnej činnosti vytvorí autoritu (záznam o autorovi)
- WOS, Scopus (Author ID), keď má autor registrovanú nejakú prácu; problém je, že databázy bežne vygenerujú jednému autorovi viac identifikátorov
- autor sa musí „prihlásiť“ k svojmu profilu a spravovať ho

b) musí si sám založiť profil na príslušnej platforme a spárovať s prácami, prípadne si práce do profilu sám zadať; to je aj prípad ORCID

ORCID - Open Researcher and Contributor ID

- registrácia je prístupná pre **individuálnych** používateľov zdarma (dostupný je individuálny účet)

príklad

0000-0002-0179-1444

<https://orcid.org/0000-0002-0179-1444>

VEDA A VÝSKUM   VZDELÁVANIE A ŠTIPENDIÁ   VEREJNÉ

Informačná stránka zamestnanca SAV

PhDr. Slavomír Michálek, DrSc.

RIADITEL

HISTORICKÝ ČASOPIS

VEDECKÝ ČASOPIS O DEJINÁCH SLOVENSKA A STREDNEJ EURÓPY

VEDECKÝ ČASOPIS O DEJINÁCH SLOVENSKA A STREDNEJ EURÓPY

AKTUÁLNE ČÍSLO | REDAKCIA | POKYNY PRE AUTOROV | ARCHÍV | PREDPLATNÉ | O ČASOPIS

MICHÁLEK, Slavomír

The US State Department: Compensation versus Czechoslovak Monetary Gold

Historický časopis, 2021, 69, 2, pp. 293–316, Bratislava.

Abstract: After the end of the Second World War, Europe and the whole world faced a multitude of open issues included dealing with the results of the war and the establishment of an international order that would prevent the outbreak of another world conflict. We know today, that after the defeat of the common enemy, the world was not free but of bipolar confrontation of the USSR and USA, two super-powers with regimes based on different values. Some of the issues were successfully solved, but others remained unsolved mainly for political reasons. They dragged on through

ISSN 0018-2575 (print)
ISSN 2585-9099 (online)
EV 3084/09

Slavomír Michálek

Michalek Slavomir; Michalek S; Michálek S

 <https://orcid.org/0000-0002-0179-1444>

[Show record summary](#)

Personal information

Websites & social links >

[SAS personal website](#)

Other IDs >

Scopus Author ID: 37083256900
ResearcherID: P-9150-2019

Keywords >

history

Countries >

Slovakia

Activities

[Collapse all](#)

Employment (1) Sort

Slovak Academy of Sciences: Bratislava, SK

(Institute of History) Employment [Show more detail](#)

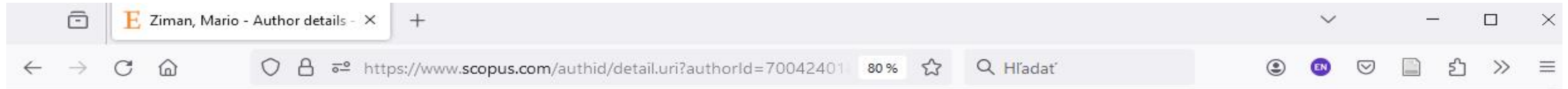
Source: Slavomír Michálek

Works (28) Sort

The US State Department: Compensation versus Czechoslovak Monetary Gold, 1948-1961

Historicky Casopis
2021 | Journal article [Show more detail](#)
DOI: [10.31577/HISTCASO.2021.69.2.5](https://doi.org/10.31577/HISTCASO.2021.69.2.5)
WOSUID: [WOS:000663926700005](#)
CONTRIBUTORS: Michalek, Slavomir

Scopus

Scopus

Search Sources SciVal ?

This author profile is generated by Scopus. [Learn more](#)

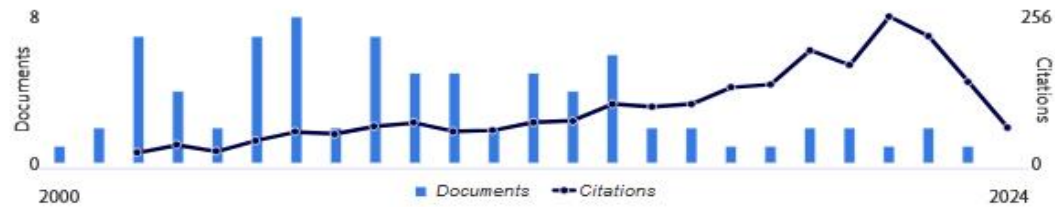
Ziman, Mario

Institute of Physics Slovak Academy of Sciences, Bratislava, Slovakia **7004240189** <https://orcid.org/0000-0002-4805-5890> [View more](#)

2,225 Citations by 1,416 documents | 81 Documents | 24 h-Index [View h-graph](#) | [View all metrics >](#)

Set alert Save to list Edit profile More

Document & citation trends

[Analyze author output](#) [Citation overview](#)

Most contributed Topics 2018–2022

- Discrimination; Qubits; Bipartite**
3 documents
- Quantum Theory; Quantum Measurement; Qubits**
2 documents
- Bell's Inequality; Contextuality; Nonlocality**
1 document

[View all Topics](#)

81 Documents | Author Metrics **New** | Cited by 1,416 documents | 11 Preprints | 54 Co-Authors | 5 Topics | 0 Awarded Grants **Beta**

81 documents

Web of Sciences

Browser tabs: Ziman, Mario - Author details - X, Mario Ziman (0000-0002-4805-5 X), Mario Ziman - Web of Science X, Mario Ziman - Web of Science X

Address bar: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/I-8396-2015> 90% Hfadat'

Clarivate English Products

Web of Science™ Search Sign In Register

MENU

Share Submit a correction Add alert

Mario Ziman ✓
(Ziman, Mario)
Slovak Academy of Sciences

Web of Science ResearcherID: I-8396-2015

Published names: Ziman, Mario Ziman, M Ziman, M. Ziman, MR

Published Organizations: Universidad Nacional Autonoma de Mexico, Slovak Academy of Sciences, Masaryk University Brno [Show more](#)

Subject Categories: Physics; Optics; Computer Science; Mathematics; Hematology

Other Identifiers: <https://orcid.org/0000-0002-4805-5890>

Verify your Author Record

Get your own verified author record. Enter your name in Author Search, then click "Claim My Record" on your author record page.

[Go to author search](#)

Metrics

[← Open dashboard](#)

Profile summary

- 129 Total documents
- 79 Web of Science Core Collection publications
- 49 Preprints
- 0 Dissertations or Theses

Národná stratégia pre otvorenú vedu na roky 2021 – 2028

1. **Otvorený prístup k publikáciám** financovaným z verejných zdrojov a/alebo vo verejnom záujme
2. **Otvorený prístup k vedeckým dátam** a doplňujúcim materiálom
3. Technická infraštruktúra pre otvorenú vedu
4. Systém **financovania** otvorenej vedy
5. Ochrana práv duševného vlastníctva v kontexte otvorenej vedy
6. Podpora využívania existujúcich otvorených IT nástrojov a otvorených dát
7. Vzdelávanie v oblasti otvorenej vedy
8. **Hodnotenie výskumu** a vývoja v súlade s princípmi otvorenej vedy
9. Podpora rozvoja občianskej vedy

Akčný plán pre otvorenú vedu na roky 2021 – 2022 (výber)

1.4. odporúčať grantovým agentúram vypracovanie politik vyžadujúcich zverejňovanie výsledkov projektov v režime otvoreného prístupu

5.1. v rámci inštitucionálnych politik povinne zdefinovať podmienky pridelovania verejných licencií pre vedecké publikácie a vedecké dáta vo výskumných inštitúciách v maximálne možnej miere a s prihliadnutím na autorsko-právnu ochranu

8.1. odporúčať zmenu systému hodnotenia výskumu a vývoja s prihliadnutím na prvky otvorenej vedy

Akčný plán pre otvorenú vedu na rok 2024 (výber)

2.2.2 V súlade s princípmi FAIR iniciovať zavedenie podmienky tvorby a implementácie plánu manažmentu vedeckých dát (Data Management Plan) pre všetky vedecké projekty financované z verejných zdrojov.

2.4.5 Zadefinovať centrálny finančný fond na publikovanie v režime zlatej cesty otvoreného prístupu (gold open access publishing) a navrhnuť systém kontinuálneho monitorovania publikačných poplatkov.

2.4.6 S vydavateľmi vedeckého obsahu uzatvoriť prednostne transformačné zmluvy, ktoré umožňujú publikovanie určitého objemu vedeckých publikácií formou otvoreného prístupu bez platenia APC.

2.8.11 Vytvorenie vzdelávacieho programu zameraného na používanie licencií Creative Commons ako najširšie využívaných verejných licencií pri publikovaní vedeckých výstupov v režime otvoreného prístupu.

Open Access publikovanie – transformačné zmluvy

- **Article Processing Charges – APC.** APC platí korešpondenčný autor/jeho inštitúcia.
- **Transformačná zmluva** označuje tie dohody medzi inštitúciami (knižnicami, národnými a regionálnymi konzorciami) a vydavateľmi, v ktorých sa časť výdavkov pôvodne určených na predplatné presmeruje na podporu publikovania v režime OA pre autorov a autorky z oprávnených inštitúcií.
- Poskytujú teda jednak prístup k čítaniu (predplatné platené knižnicami), a zároveň umožňujú publikovanie vybraných typov prác (vedeckých článkov) s otvoreným prístupom (bez nutnosti osobitnej platby APC) vo vybranej skupine časopisov daného vydavateľa. Voláme ich aj „**Read and Publish**“ zmluvy.

Ako to funguje?

- Štandardný postup (vrátane riadneho recenzného konania) až po moment prijatia rukopisu na vydanie.
- Autor sa rozhodne, či bude publikovať v otvorenom prístupe. Ak áno, a je predpísaná úhrada APC poplatku, vydavateľ vyzve overujúcu inštitúciu, aby overila, či je korešpondenčný autor z oprávnenej inštitúcie zahrnutej do transformačnej zmluvy.

POZOR – nevyhnutná podmienka autora je afiliácia inštitúcie v práci a uvedenie **pracovnej emailovej adresy** (savba.sk, saske.sk)

Nie súkromný email, nie email iného (cudzieho) zamestnávateľa a pod. !!!

Ak sú splnené predpísané podmienky (a voľná kapacita článkov zmluvne dohodnutá), APC poplatok sa neplatí, ale článok je publikovaný v režime OA.

Transformačné zmluvy platné v SAV

Overujúca inštitúcia: Centrum vedecko-technických informácií SR

➤ SpringerNature

<https://eiz.cvtisr.sk/open-access-publikovanie-springernature/>

➤ Elsevier

<https://eiz.cvtisr.sk/open-access-publikovanie-elsevier/>

Overujúca inštitúcia: Ústredná knižnica SAV

➤ Cambridge University Press - SSH kolekcia (Social Sciences and Humanities)

<https://www.cambridge.org/core/services/open-access-policies/read-and-publish-agreements/oa-agreements-in-slovakia>

Zhrnutie

Kto má úžitok z OA publikovania?

➤ autor/vedec:

- sám môže využiť otvorené publikácie a dáta
- viac zviditeľňuje svoje otvorené výstupy, viac iných autorov ho číta, zvyšuje sa citovanosť a jeho kredibilita

➤ veda (všetci aktéri)

- otvorená veda sa stáva transparentnejšou, dôveryhodnejšou, efektívnejšou, a rovnako inštitúcie, ktoré open access riešenia implementujú; kredibilita vedy je veľmi dôležitá
- finančná úspora

➤ spoločnosť

- môže spoznávať a využívať výsledky vedy; prístup k vedeckým výsledkom môže pomôcť pri riešení rôznych spoločenských problémov, ako sú zdravotné, environmentálne alebo sociálne problémy, poskytovaním dôležitých poznatkov na podporu rozhodnutí a politik; OA môže poskytnúť prístup k otvoreným vzdelávacím zdrojom pre študentom na všetkých úrovniach vzdelávania, čo môže podporiť lepšie vzdelanie a odbornú prípravu

Zhrnutie

- Celá idea otvorenej vedy potrebuje predovšetkým zmenu v myslení aktérov výskumu. Koncept open science by sa mal stať bežnou súčasťou práce výskumníka (nielen predpísanou povinnosťou), lebo mu môže priniesť výhody.
- Treba na to pamätať už v plánovacej fáze projektu: zistiť podmienky poskytovateľa prostriedkov.
- Najdôležitejšie je, aby si autor/zamestnávateľ ponechal také autorské práva, ktoré im dovoľia podmienky OS splniť. Pri publikovaní u tretej strany (vydavateľa) je treba vedieť, čo podpisujeme v licenčnej zmluve; treba si overiť, či vôbec, a čo (akú verziu článku) je možné uložiť do dôveryhodného repozitára, a ako je možné vloženú prácu sprístupniť.
- Autor si musí ustriehnuť, aby mal od vydavateľa (časopisu) adekvátnu verziu práce (optimálne postprint po recenznom konaní), ktorú môže uložiť do repozitára (aj keď iba do archívu).
- Správne je zdieľať trvalý link na svoju prácu v IR, ako dávať (často nelegálne) svoju prácu na sociálne siete.
- Spravujme svoje vedecké profily.
- Využívajme pri tvorbe vlastných publikačných výstupoch zdroje šírené pod CC licenciami, sami opatrujme CC licenciami svoje práce.

ÚSTREDNÁ
KNIŽNICA SAV

Ďakujem za pozornosť!

Mgr. Andrea Doktorová
odbor podpory vedy
Ústredná knižnica SAV
Klemensova 19
814 67 Bratislava

andrea.doktorova@savba.sk

Viac na:

<https://uk.sav.sk/> časť pre vedcov

<https://otvorenaveda.cvtisr.sk/>

love your library